

О.М. Муравйова (*ХДУХТ, Харків*)

Н.А. Скриннік, канд. філол. наук, доц. (*ХДУХТ, Харків*)

ДВОФОКУСНЕ ВИКЛАДАННЯ ESP В ЕКОНОМІЧНИХ УНІВЕРСИТЕТАХ УКРАЇНИ

Розглядаючи особливості викладання англійської в форматі EFL, багато фахівців останнім часом приходять до висновку про недостатню ефективність такого підходу, в основі якого – уявлення про студента як про чужинця, іноземця, чиє завдання – якомога вдаліше імітувати мовну поведінку носіїв мови. Студент розглядається як лінгвістичний турист: йому дозволено відвідування, але не надано права постійного проживання, – тому він завжди повинен відчувати перевагу носіїв мови. Такий підхід можна вважати спадщиною тих часів, коли поширення англійської мови в світі було обумовлено економічним і геополітичним домінуванням англомовних країн.

У сучасному суспільстві, згідно зі статистикою, лише для одного з чотирьох людей, які розмовляють англійською, ця мова є рідною, отже, в більшості випадків англійська служить посередником в спілкуванні, але не є рідною для жодного зі співрозмовників. Ось чому методики викладання англійської мови розвиваються таким чином, щоб відповідати суспільним, політичним і економічним потребам нового світу, в якому вивчається і використовується мова.

Дуже цікавим у цьому сенсі є методика ELF (English as a Lingua Franca) «англійська як іноземна». Її актуальність впливає із зазначеного раніше факту поширення англійської як мови міжнародного спілкування. В даному підході на передній план виступає успішність спілкування, а неухильне дотримання норм і правил носіїв мови вважається менш важливим. До типових особливостей відносяться, наприклад, спрощення дієслівних парадигм, зміни у вживанні артиклів і прийменників, переважне використання інфінітива у порівнянні з герундієм, розширення сполучуваності дієслів і т.ін.

Важливим моментом в ELF-підході є той факт, що люди, які використовують англійську як іноземну, розглядаються як активні та повноправні користувачі мови, яким немає потреби жорстко слідувати формальним нормам, якщо комунікативний успіх може бути досягнутий і без цього. Відповідно, ELF вважається не «дефектною» мовою, а цілком адекватною її формою, яка відповідає своїм функціям.

Спірним є питання щодо культурної «нейтральності» ELF. Висловлюються прямо протилежні думки: від «лінгвістичного

імперіалізму» (адже ELF сприяє домінуванню англомовних країн) до відсутності культурного маркування або, навпаки, полі культурності.

Інтенсифікація та підвищення ефективності мовного навчання вимагає створення нових методик викладання. Однією з таких методик є підхід CLIL (Content and Language Integrated Learning), «інтегроване вивчення мови і предмета». Даний підхід передбачає вивчення одного або більше предметів університетської програми іноземною мовою. Навчання стає двофокусним: предмет вивчається через мову, а мова вивчається через предмет. За таких умов викладачі профільних дисциплін ведуть заняття іноземною мовою або викладачі-філологи включають матеріал з відповідного предмета в свої заняття. Однак проблема полягає в тому, що CLIL непросто інтегрувати у навчальні плани. Крім того, не так просто підготувати педагогів, здатних викладати в рамках CLIL.

Але є напрям, який вже досить давно і успішно поєднує вивчення мови з вивченням / повторенням ще якої-небудь дисципліни. Це ESP (English for Specific Purposes), «англійська для спеціальних цілей», яку іноді називають «CLIL для дорослих». До ESP відносяться ділова англійська, англійська для юристів, інженерів, медиків, льотчиків, фінансистів і т.д., тобто це англійська для найрізноманітніших спеціальностей і галузей економіки.

Навчання ESP покликане задовольнити специфічні потреби студентів, використовує методологію відповідної спеціальності, фокусується на релевантному для даної спеціальності мові в області граматики, лексики, дискурсу та жанру. ESP може вивчатися як уже працюючими спеціалістами, які мають достатній професійний досвід, так і студентами ЗВО, які ще тільки готуються працювати в тій чи іншій області. У першому випадку англійська, як правило, виступає лише як інструмент професійного спілкування. У другому випадку вивчення англійської нерідко знайомить студентів з новими для них темами, підходами, методами, що існують в тій спеціальності, яку вони вивчають. Тобто вивчення мови дійсно інтегрується з вивченням спеціальної дисципліни.

Нарешті, говорячи про англійську мову у ЗВО, не можна не згадати EAP (English for Academic Purposes), «англійську для академічних цілей». EAP зосереджується на тих навичках, які необхідні для успішного навчання з тієї чи іншої спеціальності англійською мовою, включаючи програми післявузівської освіти – магістратуру та аспірантуру. Крім вивчення мови спеціальності (термінології, типових форм дискурсу і т.д.), EAP включає також базові навички, необхідні для навчання та спілкування в академічному середовищі.

Інтернаціоналізація університетської освіти зробила EAP одним з найактуальніших напрямків у вивченні англійської. Університети – організації зі складною структурою, з усталеними академічними традиціями і культурою. Навіть навчаючись рідною мовою, студенти проходять нелегкий період адаптації до університетського середовища. При навчанні іноземною мовою вони стикаються з іще більшою кількістю труднощів. Разом з тим, якщо студент благополучно адаптувався і успішно завершив освіту іноземною мовою, він по праву може вважатися особливо цінним фахівцем. І справа навіть не в тому, що він навчався в престижному ЗВО і володіє іноземними мовами. Важливим є те, що в процесі навчання він придбав цінні навички адаптації, гнучкості, дипломатичності у спілкуванні в полікультурному середовищі, аналізу різних точок зору і вироблення свого унікального творчого підходу. Навіть якщо згодом він не буде працювати в міжнародних компаніях, він і на внутрішньому ринку зможе побудувати успішну кар'єру для себе і принести користь своїй галузі.

Отже, якщо ЗВО планує вийти на міжнародний рівень, він може поставити перед своїми викладачами цілком посилене завдання – вивчення англійської мови і розробку курсів спеціальних дисциплін англійською мовою. EAP / ESP для викладачів може включати на базовому рівні знайомство зі спеціальною термінологією і граматикою. На більш високих рівнях це засвоєння навичок усної презентації англійською мовою, академічної письмової мови, ведення наукової дискусії, написання наукових статей та складання професійних портфоліо.